

Edd meg a barátodat!

Rákosi elvtárs (egyúttal pajtás) belügyminisztériuma 1950-ben hozta létre a „Hortobágyi Zárt Táborok” rendszerét. Az állampolgárok oda való elhurcolását a hivatalos szóhasználatban „kitelepítésnek” nevezték. Az akció első hulláma 1950. június 22-éről 23-ára virradó éjszaka történt, s a déli határ menti falvakat sújtotta, amelyek szomszédosak voltak a Sztálinnal főnnálló politikai szövetséget fölmondó pártvezető, Joszif Broz Titó (politikai becenevén „láncos kutya”) országával, Jugoszláviával. A műveletet az ÁVH (korábbi nevén ÁVO) irányította központilag, a legnagyobb titoktartással és szervezettséggel. Községenként változó számú családot gyűjtöttek össze, a határsáv területén minden településre kiterjedően. Előzetesen összeállított listák alapján, de előzetes értesítés nélkül, éjjel törtek a családokra a 6–8 fős ÁVH-s katonai csoportok, élesre töltött gépfegyverekkel. Korra, nemre, egészségi állapotra való tekintet nélkül az egész családnak mennie kellett. Rövid idő alatt, kevés holmit összepakolva, szekerekre indultak a legközelebbi gyűjtőhelyig, ahol az állomáson marhavagon-szerelvény várta őket. Másfél napos utazás végén a nagy magyar pusztát (a szovjet mintát odaadón másoló Rákosi látnoki szemében kis magyar Szibériát), a Hortobágyot átszelő vasútvonal valamely állomásán kirakodtak, s gyalogosan vagy szekerekkel szállították az embereket az újonnan épített táborokba. Mindegyik tábor egy-egy hortobágyi állami gazdasághoz tartozott, annak valamelyik tanyaközpontja körül létesült, juhhodályok, marhaiszállók fölhasználásával. A tömegszállásokon a fekvőhely a pusztta föld volt, a személyi iratokat érkezéskor begyűjtötték. Naponta hajtottak ki dolgozni minden mozgásképes embert, a kiskorú gyermekeket is. A munka változatos volt: faültetés, erdőtisztítás, favágás, gallyazás, trágyahordás, kapálás, kaszálás, ásás, kukoricatörés, vesszővágás, vízfordás, cséplés, kúttisztítás, kubikolás. A szerencsések pásztorkodtak, papucsot és szatyrot készítettek. Rákosi, aki titokban egy kis Szovjetunió vezérének képzelte magát, a nagy testvér végtelen déli síkságain honos, ám a Hortobágyon soha nem látott haszonnövényeket is természetett a népgazdaság fölvirágoztatására: gyapotot, rizst. Így a gyapotszedés, rizsgát építés, rizsültetés, rizsgyomlálás, gyapot gubóbontogatás fortélyait is kitanulták a táborlakók.

A külvilágtól elzárva éltek, levelek küldése, csomagok átvétele kivételes, megvonható kedvezménynek számított. Látogatót fogadni nem lehetett. Az ország népe vagy nem tudott, vagy (ide sorolva a környék falvainak megfélemlített lakosságát is) a saját érdekében igyekezett nem tudni róluk.

Rákosi és az ÁVH agytrösztje egy pillanatig sem ült ölbe tett kézzel. Egyebek közt Várpalota, Komló, Siklós, Nagyatád, Hatvan, Kunmadaras kiszemelt lakói is fölkerültek a listára, és természetesen a kitelepítési hullám tajtékos habja elérte a fővárost, Budapestet. A listákon szereplőknek 24 órán belül kellett elhagyniuk a lakásukat, rendőrségi teherautón, kevés bútorral, ruhával és enivalóval. A józsef-

városi pályaudvarra vitték őket, onnan különböző alföldi falvakba. Parasztagazdaságok épületeibe bezsúfolva a rohamtempóban terjedő kényszer-termelőszövetkezeti mozgalomtól sújtott vidék életét pezsdítették föl még jobban. A korhatár az újszülöttnél kezdődött, és az emberi élet végső határáig terjedt. Több mint tízezer budapesti lakos jött rá, hogy a megszokott kényelem nélkülözhető, vízöblítés vége, sőt ágy nélkül is lehet élni, és az alvót nem csak a cseléd, hanem az arcába lehelő tehén, valamint a bégető birka is ébresztheti.

Ráadásul a lelkiismeretükkel is meg kellett küzdeniük. A kommunista pártpropaganda az országban tapasztalható rettenetes szegénységért őket okolta. A volt nagykereskedőket, katonatiszteket, csendőröket, háború előtti közigazgatási tisztviselőket, földbirtokosokat, grófokat, bárókat, hercegeket, a Nagy Októberi Forradalom előtt korábban Magyarországra menekült orosz emigránsokat, muzsikuscigányokat, ortodox zsidókat. És például még Auguszt József cukrászda tulajdonost, Déry Sári színésznőt valamint az USA-ban élő, híres atomtudós, Teller Ede édesanyját, Deutsch Ilonát is. A művelet által 6000 lakás szabadult föl, ezeket az arra érdemeseknek osztották ki. A bennük maradt ingóságokat jó esetben a rokonok, rossz esetben a szomszédok széthordták, még rosszabb esetben a hatóság elkobozta.

1952 nyarán került sor Miskolcra, Nagykanizsára, Szegedre. A már bevált módszerrel, „szigorúan titkosan”, előzetes értesítés nélkül hurcoltak el tömegeket, a sötétség leple alatt. Leponyvázott teherautókon szállították őket egy távolabbi vasútállomásra, ahol marhavagon várta őket is stb. A csomagolásra fél, engedélyesebb parancsnok esetében két órát kaptak. Lakásukat megnyugtató lepecsételtek. Azt a volt lakók persze nem tudhatták, hogy a pecsétet hamarosan föltörték, mert bizonyos rendőröknek, ávosoknak (ávéhásoknak), katonáknak, párttitkároknak, akiknek természetesen ugyancsak volt családjuk, nagyobb szükségük lett kényelmes otthonra. És nem utolsó sorban jobban meg is érdemelték azt. A kitelepítettek a küszöbről elkieseredetten néztek vissza a bútoraikra és egyéb használati tárgyaikra, (a gyerekek például egy-egy semelyik szatyorba, bőröndbe be nem gyömöszölhető játékra), de az ember alapvetően bizakodó lény, és arra gondoltak, hogy idővel minden elrendeződik. Tévedtek. Az új lakóknak és leszármazottaiknak, akármilyen fordulatot vett a történelem, valahol élniük kellett. Sem az 1956-ban kirobbant forradalom és szabadságharc, sem az utána eltelt több évtized, de még a szocializmus 1989-ben bekövetkezett bukása se bizonyult elegendőnek ahhoz, hogy bármit visszakapjanak egykori tulajdonukból, tehát ezek a családok fél uszkve két óra leforgása alatt az ott maradt ingó és ingatlan vagyonukat végleg elveszítették.

*

1921-ben egy vándorfestő portrét készített Hódy Lőrincről. A megrendelő csak kétszer két órát ült modellt, a művésznek az ez idő alatt papírra vetett vázlaiból kellett dolgoznia. A földbirtokos és erdőtulajdonos épp akkor indította be a fűrészmalomát, rengeteg probléma szakadt a nyakába, utólag megbánta, hogy nem utasította el a kapuján kopogtató piktort. A kép a Miskolc környéki Hód községben épült családi kastély ebédlőjének falán díszelgett, a portörleést kivéve senki hozzá

se nyúlt 1944 novemberéig, amikor is a már halott Lőrinc fia, Ernő sietve leakasztotta. Kacska kézzel jött világra, a katonai szolgálat alól mentesült, de azért az ágyúk hangjából meg tudta állapítani, hogy a szovjet csapatok egyre közelednek. Úgy döntött, hogy ő és szülés előtt álló felesége a Miskolcon lévő lakásukban nagyobb biztonságban lesznek. A várost jelentős német és magyar erők védték, a kórházak üzemeltek, és a rádió a legfelsőbb hadvezetésre hivatkozva azt állította, hogy Miskolcnál megáll a bolsevik előrenyomulás.

A lakás alatti pincében hallgatták az aknák, bombák robbanását, a Sztálin-organák zenéjét, majd amikor Hódyné tolófájdalmai ezt indokoltá tették, a házfalakhöz lapulva eljutottak a kórházba. Klárika megszületett. December 3-a volt, meggyőződhetek róla, hogy a rádió tévedett, az utcákat vörös csillagos katonák lepték el, viszont az ágyúzásnak és a bombázásnak vége lett.

A kastélyukba nem térhettek vissza, a Vörös Hadsereg lefoglalta. Amikor a katonák a front nyugatra tolódásakor távoztak (és a könnyen mozdítható értékeket magukkal vitték), a falubeliek vették át a kezdeményezést, mivel már a zsidók elhurcolásakor hozzászoktak, hogy ahol nincs gazda, ott szabad a préda. Nemcsak a szekrényeket, ágyakat, csillárokat, a konyhai főzőüstöket hordták szét, hanem a falakat is bontani kezdték, a kövekből kerítést, disznóólat építettek maguknak. Folyt a „népnyúzó” elleni politikai hisztériakeltés, ha Hódyék váratlanul megjelennek, főként, ha akadályozzák a fosztogatókat, könnyen pórul járhattak volna. A földjeiket az új hatalom képviselői szétosztották a parasztok közt, a fűrészüzemet államosították. Miután a bútorok egy részét a hatóság visszahordatta a tolvajokkal, a kastélyban háborús árva fiúk javító-nevelőotthona kezdte meg működését.

Hódyt, miután túladtak a családi ékszereken, hogy legyen mit enniük, nagy nehezen alkalmazták éjjeli őrként egy gyárban. A felesége irodákat takarított. A miskolci lakásuk a főutcában volt, egy díszes homlokzatú házban, erkélyéről át lehetett látni az Avas hegyre, szinte magától értetődő, hogy egy diósgyőri vasgyári munkásból lett ávéhás (később századosá, majd őrnaggyá előléptetett) főhadnagyban fölmerült a kérdés: miért a néphatalommal szemben ellenséges, volt földbirtokos család lakik benne, miért nem ő?

1952 nyarán – egy éjszaka – másokkal együtt Hódyékat is fölverték álmukból, ponyvával fedett teherautóra rakták őket, kikocsikáztak velük a pályaudvarra. Klárika végigsírta a Hortobágyig tartó utat, lázongott, hogy a megszokott ágya helyett miért kell a marhavagon padlóján feküdnie. Amikor anyja csitítgatásai és simogatása hatására épp megnyugodott volna, mindig eszébe jutott egy-egy újabb játéka, amelyet nem hozhatott magával.

A társas hálójukból kiszemelt juhodályban körültekintve viszont jókedvre derült, nagyon érdekelték őt a birkák, főleg a kisbárányok. Báránysimogatás közben pillantotta meg őt Batáné, a századosi rangban szolgáló táborparancsnok. Nagyon megtetszett neki, hogy egy városi kislány ennyire szereti az állatokat, beszédbe elegyedett vele. Hamarosan megtudta, hogy a kis táborlakó szülei tulajdonképpen nem miskolciak, de ez szemernyit se változtatott az iránta föllobbant szimpátiáján, igaz, amikor az is kiderült, hogy kastélyuk volt, fölhúzta a szemöldökét. Ennek ellenére kiválasztotta Klárikával a neki legjobban tetsző bárányt, s közölte Hódyékkal, hogy a kislány is, az állat is nála fog lakni.

Örüljenek, mondta Hódy a feleségének, csak könnyű háztartási munkát bíz a lányukra, nem kell a rizsföldeken hajladoznia, ahol a többi gyerek dolgozik, vagy gallyaznia.

A hivatalosan megállapított terhességére való tekintettel Hódyné erdőtisztítás, kapálás, kaszálás, trágyahordás helyett pásztorkodott, később pedig, amikor már a hasa nagyra nőtt, elsajátíthatta a szalma- és vesszőfonás tudományát. Hódy munkába állítása azonban fejtörést okozott, a kacska keze a faültetésre, az erdőtisztításra, a favágásra, ásásra, cséplésre, kubikolásra és egyebekre alkalmatlanná tette. Hirtelen jött az ötlet, Batáné büszke volt rá. Hódyék érkezése előtt nem sokkal megvalósult egy újítás, az egyik gémeskutat forgó szerkezettel váltották föl. Két ló működtette volna, de sajnos csak egyet tudtak kivonni az egyéb munkafolyamatokból, így a másik helyre befogták Hódyt. A testével fejtette ki az erőt, nem volt szükség még az ép keze használatára se. A százados elvtársnő elképzelése bevált, Hódy hamarosan megtanulta a lépteit a lóhoz igazítani. A kútra szerelt vödörsor egyenletesen merült, majd a káva szegélyéhez érve, igaz, emberi segídelettel, ürült. A kinyert vízmennyiség egységnyi időre vetítve sokkal nagyobb volt, mint a hagyományos módszer esetében.

Zajlott a tábor élete. Egyesek meghaltak, mások csak betegek lettek, és meggyógyultak. Megint mások születtek, például Hódy Ernőke, aki éppen december 24-én jött világra, istállóban: szembetűnően hasonló körülmények között, mint a kis Jézus. (Leszámítva, hogy ő nem a három királyokat pillantotta meg először, hanem nagyapja keresztgerendára akasztott portréját.) Bata elvtársnő megdöbben a véletlen egybeeséstől, és a táborlakókat hatalmába kerítő babonás megilletődöttség nyugtalanította. Az örök, akik addig nem csak heccelték, hanem hahotázva ostorral csapkodták a lóval egy szerkezetben körbejáró Hódyt, azt követelvéen tőle, hogy ő is nyerítsen és horkantson, elcsendesedtek.

A kommunista századosnő a vallásokat népbútító mákonynak tartotta, de a rossz előjeleket mindig is éles szemmel megkülönböztette a dolgok normális menetétől. A második világháborúban partizánként vonatokat robbantott, síneket szedett föl, elektromos és telefonvezetékeket tett tönkre Nógrád megye területén, így harcolt a Wehrmacht és magyar csatlósai ellen. Fölhívta az egyik volt partizántársát, egy másik hortobágyi tábor vezetőjét. Később részletezendő okokból, mondta, jobbnak látja, ha egy bizonyos családot a továbbiakban nem nála őriznek. Saját maga kíséri át őket, egy kicsit legalább el is beszélgethetnek a régi időkről.

Hódyék összepakolták csekély ingóságukat, beültek egy dzsipbe, amelyet Batáné vezetett. Az úti cél közel volt a Tiszához, a századosnő a folyó felé vette az irányt, fölhajtott a gátra, azon haladt tovább. Addigi élete során sose ingott meg a hitetlensége, most se tartott tőle, ennek ellenére a gyerekkori hittanórákon tanultak kavargtak a fejében, szinte már szentcsaládként jelentek meg a képzeletében a mögötte ülők. Lenn, a víz szélén megpillantott egy ladikot. Akkorra már annyira eluralkodtak rajta a zavaros gondolatok, hogy ezt útmutatásnak, sőt egyértelmű figyelmeztetésnek vette. Megállt, leterelte Hódyékat, fölszólította őket, hogy evezzenek át a túlsó partra. Kerüljék a lakott területeket, haladjanak a földeken, dűlőkön, minél előbb érjék el a Bükk hegységet, ott megbújhatnak. Ha mégis elkapják őket, vallják azt, hogy míg ő a bokorban a dolgát végezte, megszöktek. Utánuk is lő pá-

rat, de nem célzottan, ne ijedjenek meg. Ha bárkinek elárulják az igazságot, fenyegette meg őket, egyrészt senki se hisz majd nekik, másrészt ő személyesen gondoskodik arról, hogy a sorsuk még az eddigénél is rosszabbra forduljon.

*

Hódynak, miután körülnézett a kiszemelt barlangban, az első dolga az volt, hogy a falnak támassza az apja portréját. Klárrika sose látott még cseppköveket, nagyon tetszettek neki, persze a csöpögések és a nedvesség miatt lakóhelyként csak az előteret használhatták. Sürgősen tüzet gyújtottak. Megfigyelték, hogy a füstnek az a része, amely nem száll ki a bejáraton át, eloszlik a sötét, de vélhetően tágas belső üregben. Ágakból, gallyakból fekvőhelyeket alakítottak ki, pokrócot terítettek rájuk.

Egy közeli forrásból nyerték a vizet. Hamar elfogyott a magukkal hozott élelem, ugyanakkor az erdőben még nem hajtott ki szinte semmi ehető. Hóvirágot, gyöngvirágot, ibolyát fogyasztottak, ezeket ismerték, később azonban ráfanyalodtak mindenféle virágra és zöld növényre, csupán szaglás alapján döntöttek el, hogy a szájukba merjék-e venni őket, vagy sem. Hódy próbált vadászni. Az reménytelennek ígérkezett, hogy egy szál késsel a kezében a vaddisznókra vesse magát, bár a rőfögésük és a szuszogásuk odahallatszott a fák közül. Lesben állt, kisebb állatokat várva, de egyiküket se volt képes utolérni. Naphosszat kapkodott a patak vizébe az ép kezével, hiába, a halak gyorsabban cikáztak. Nyársat faragott, éberem figyelte, nagyot bökött, mederfenéig, hasonló eredménytelenséggel.

Az aljnövényzet gyér zöldjét rácsálták, kiegészítve morzsolt fakéreggel. Olykor bogarak, földből kibújt, elővigyázatlan férgek is kerültek a tányérul szolgáló, lapos kődarabokra. Hódyné teje elapadt, Ernőke egész nap és éjszaka üvöltött az éhségtől. Az anya forralt, majd lehűtött vizet itatott vele, hogy ne száradjon ki, ennek ellenére egy kora hajnalban fölriadt, valószínűleg a szokatlan csöndre. Ernőke még csak nem is szuszogott. Lökdöste, rázta, kétségbeesésében a két lábánál lógatva pofonokkal élesztgette, hasztalan.

A rövid és néma temetés után Hódy egyszer csak nekilendült, ide-oda vágta, nyerítve, horkantva, pedig most senki se ütötte ostorral. Ettől fogva szokásává vált, hogy lónak érezze magát, a legváratlanabb pillanatokban fölpattant, kapált néhányat a lábával, és uzsgyi! Egyre távolabbra kószált, kisebb-nagyobb tisztásokat ejtett útba, félórákig vissza se tért.

Máskor hang nélkül, mozdulatlanul térdepelt annak a fának a tövénél, ahova Ernőkét elhantolták, és bámulta az egy rövidebb és egy hosszabb ágból fű segítségével kötözött keresztet. A felesége azt hitte, imádkozik, pedig arra gondolt, hogy ki kellene ásni a gyereket, és megenni. Éjszaka is álmodott róla. Arra nem szánta rá magát, hogy a problémát megossza Hódynéval, még kevésbé Klárikával. Nem sejtette, hogy azok mind a ketten, ébren és álmukban is többször látták maguk előtt, hogy kiássák Ernőkét, megsütik és az erre alkalmas testrészeit elfogyasztják. Klárrika titokban, amikor Hódy nem volt hallótávolságban, el is mondta a mamájának, aki viszont a maga részéről jobbnak látta nem bevallani az igazságot. Neheztelően ingatta a fejét, és azt suttogetta, hogy ilyesmire még gondolni se szabad.

Tavaszdott, egyre több lett az emészthető zöld, vadgyümölcsök fejlődtek ki, sokasodtak a rovarok, férgek. Madárhangokkal lett tele az erdő, eljött a fészekrakás ideje. Hódy addig gyakorolt, míg a csökkent értékű félkeze ellenére föltornázta magát a fákra. A madártojás értékes élelemnek számított, és a fehérje fogyasztása jó hatással volt az agyműködésére. Hódyné a férje útmutatásai alapján botból, pattintott kőből lándzsát, ugyanilyen módszerrel tollas nyílveszőket készített és hozzájuk való nyilat. Óvatosan becserkésztek, kellő távolságból megfigyeltek egy vaddisznó családot. Alkalmas pillanatban kifeszült a cipőfűzőkből csomózott íjhúr, repült a nyílvesző. A lándzsát Hódy hajította.

Sokszori próbálkozás után egy napon végre a lándzsa belefűrődött egy csikos kismalac testébe. Visítózva elterült a földön, majd elhallgatott. Rejtőzve, moccanás nélkül meg kellett várni, míg a felnőtt állatok kidühöngik magukat, meggyőződnek róla, hogy a gyerekük számára bekövetkezett a vég, és csörtetve elvonulnak.

Legközelebb a nyíl talált be, ismét friss malacszákmánnyal tértek vissza. Körülbelül egy hét múlva megint a lándzsa tarolt. Sikeres vadászoknak mondhatták magukat. Célzaskor vagy az apja vagy az anyja fogta be Klárika szemét, attól függően, hogy éppen lándzsával vagy nyíllal csaptak-e le.

A tavasz után jött a nyár. Elmúlt az ősz. Télig fölhalmoztak annyi táplálékot, hogy keveset kelljen kijárniuk a barlangból. A puha bőrökből ágyborítás lett, valamint takaró. Akármennyire lekaparászták a belsejüket, kellemetlenül bűzlöttek, de a megfagyásnál még ez is jobbnak ígérkezett. Hódy haja a válláig ért, a mellén szétterülő, sűrű szakálla némileg ellenpontosza a számára megszokhatatlan étkezéstől fölpuffadt hasát. Nappal lobogott, éjjel parázslott a tűz. Klárika, aki régóta szeretett volna hosszú haját, csak az anyja Miskolcon mindig levágta, hétről hétre, hónapról hónapra elégedettebben forgatta a fejét, a szőke tincsei repkedtek a levegőben, vigyáznia kellett, nehogy a lángok belekapjanak.

Hódyné Kurell Tekla néven baronesznek született, gyakran emlékezett vissza a Várpalotán töltött, boldog gyerekkorára, de beszélni róla csak rövid ideig tudott, a férje belefojtotta a szót. Szerinte, mondta, szükségtelen ilyesmikkel keseríteni magukat. Ami elmúlt, nem jön vissza. Most ez van. Miután a tényt leszögezte, általában vágatott pár kört, nyerítve, horkantva.

Hódyné némán maga elé bámult, elfogadta a férje érvelését. Mire meg tudták szerezni maguknak a táplálékot, az éhezéstől étvágytalanná vált, csontsoványra fogyott. A táborban egy rozsdás tűvel megszurta az ujját, s vérmérgezését, nem lévén más lehetőség, pálinkával kezelték. Egy hétig itatták, ügyelve rá, hogy folyamatosan mámorban ússzon, ez a kezelés elengedhetetlen része volt. Ernőke szívta a szeszes tejet, átaludta a nappalt és az éjszakát, vele nem volt sok teendő. Hódyné kedvére hentereghetett volna a vackán, ha a bégetés nem idegesíti. Kezdetben erőtlenség, halkán, majd ahogy múltak a napok, egyre zengőbb hangon ordított a birkákra, hogy kuss legyen, amiből megállapítható volt a népi gyógymód sikere. Az asszony a gyógyulás után elfojtotta a bódulat iránti vágyát, hiszen szoptatott, de Ernőke halála és a barlangi élet mindent megváltoztatott. Olykor alig volt képes kibírni a pálinka hiányát, ilyenkor érezte szükségét, hogy a gyerekkoráról meséljen.

Egy hajnalban puskaropogásra ébredtek. A lélegzetüket visszatartva vártak a bejáratot éjszakánként záró, egyszersmind álcázó, nyáron lombos, most éppen csupasz ágakból – bokorra emlékeztetően – összekötözött torlasz mögött.

*

A szocializmus társadalmi rendszere, mint tudjuk, világtörténelmi szükségszerűség volt, melynek törvényeit Marx, Engels, Lenin és Sztálin silabizálta ki az évezredek addig rendre félreértelmezett eseményeiből. Épp ezért Rákosi elvtársat és pajtást derült égből villámcsapásként érte az, amit 1953 májusában, Moszkvában mondtak neki. Pedig alig várta, hogy a szovjet vezetés magához rendelje: március 5-én meghalt Sztálin, teltek a hetek, és senki nem akart vele személyesen beszélni. Amikor aztán megkapta az instrukciókat, mindent megértett, a hallottak döbbenettel töltötték el. Egyebek közt tájékoztatták, hogy a Szovjetunióban milyen nagyszabású amnesziát hajtottak végre a politikai foglyok körében, és javasolták, hogy mindezt ő is valósítsa meg Magyarországon. Konkrétan: szüntesse meg az internálótáborokat és magát az internálás intézményét.

Rákosi a szája szélét harapdálta, nehogy megszólaljon, és ellenkezzen. Az eddig kőbe vésettnak hitt szabályok, méltatlankodott magában, csak úgy egyik pillanatról a másikra megváltoztathatók? Földadják a harcot, vagy mi az ördög? Milyen hatással lesz az internáltak tömegeire, hogyha rájönnek, hogy nem is kellett volna őket internálni? És micsoda zavarodottság támad a magyar kommunisták fejében, sőt az ország lakosainak a fejében, ha ugyanerre a következtetésre jutnak? Mit kellett volna velük csinálni? Semmit? Minek minősülnek a történetek? Tévedésnek, múló epizódnak, büntettnak? Ki fogja nekik elmagyarázni, és milyen hatást vált ki a sorsukba már beletörődöttekből, valamint az osztályharc könyörtelenségét már épp elfogadó többségből bármiféle magyarázat? Nem utolsó sorban milyen befolyással lesz ez az egész az ő jövőjére, kérdezte volna, ha nincs folyamatosan összezárva a szája.

Balsejtelmek a hazatérte után beigazolódtak. Július elején a Magyar Kommunista Párt vezetősége addigi riválisát, Nagy Imrét jelölte miniszterelnöknek, aki még ugyanazon hónap végén rendeletet adott ki az internálás intézményének megszüntetéséről és az internálótáborok feloszlásáról.

A Hódvágás barlangjához legközelebb eső község, Égerszög orvvadászai azt olvasták ki az eseményekből, hogy előszedhetik a pincébe, padlásra, verembe rejtett puskájukat, és újra ugyanúgy lödözhetnek az erdőben, mint a kommunista hatalomátvitel előtt. Természetesen nem rontottak ajtóstul a házba, rengetegszer meghányták-vetették a dolgokat. Őhozzájuk minden hír lassan ér el, mi van, ha visszaváltozik a rendszer, és ők később értesülnek róla? A legjobb, ha várnak.

Meddig?

Ősz lett, mire újra kihelyezték a csapdákat. Tél elején még csak a falu közvetlen környékén puffogtattak, amire azt lehetett mondani, hogy a vadkárok ellen védekeznek. De a vadászok közt kitört a versengés. Ha valaki beljebb hatolt a Bükk rengetegébe, és följebb küzdötte magát a meredek hegyoldalon, az vonzotta maga után a többieket.

1954 februárjában, hajnalban, miután leterítették egy őzet, ketten, Tóth Feri és Vince Matyi vonogatták a vállukat, nem értették, miért nem találják annak a barlangnak a bejáratát, ahova régen behúzódtak tüzet rakni. Addig kutakodtak, míg észrevették, hogy az egyik bokor nem bokor.

*

Hódyék élvezték az égerszögiek vendégszeretetét, de szobában, igazi ágyban, dunyha alatt is keserű volt arra gondolni, hogy körülbelül háromnegyed éve nem számítanak szökevénynek, csak erről nem tudtak. Minél előbb haza akartak menni Miskolcra.

A lakásuk ajtaján pecsét helyett egy névtáblát találtak, számukra teljesen idegen névvel: Rudolf Imre. A csöngetésre kijött egy hórihorgas, fekete hajú férfi, aki nagyon meglepődött Hódy külsejétől, főként a hosszú szakállon akadt meg a tekintete. Hódy épp ezt a hatást szándékozta kiváltani, ezért nem nyúlt a szőrzetéhez, bár az égerszögiek adtak volna kölcsön borotvát. A férfi elhanyagolt külsejűnek találta Hódynét is, Klárikát szintén. Meg se kérdezte tőlük, mit akarnak, mintha tudná. Hódy megmondta a nevét, majd közölte, hogy ez az ő lakásuk. Bentről gyerekhangok hallatszottak, Klárika a hosszú előszobán át belesett a nappaliba, fölismerte az asztalukat, az asztalon a terítőt, az ablakon a függönyt. A férfi úgy viszonzotta a bemutatkozást, hogy az ajtón olvasható névhez hozzátette, hogy őrnagy. Tavaly nyár óta megszűnt a kitelepítés, megszűntek a táborok, mondta Hódy, nem számított rá épp egy őrnagy, hogy a jogos tulajdonosok előbb-utóbb megjelennek? Rudolf Imre tünődve nézett maga elé, majd fölvetette a fejét, és álnokul elmosolyodott. Gondolja, kérdezte, hogy ez ilyen egyszerű? Miért, csattant föl Hódy hangja, az is egyszerű volt, ahogy őket elhurcolták! Lépett egyet a küszöb irányába, jelezve, hogy a továbbiakról odabenn kíván egyezkedni. Rudolf úgy mozdult, hogy elállta a bejáratot. Megköszöri a torkát, majd a hivatalos, őrnagyi hangján tudatta Hódyval, hogy minden lakást államosítottak, a szóban forgó rég belügyminisztériumi tulajdon, épp ezért a rendelet szerint a visszatérő kitelepítetteknek a lakóhelyük szerint illetékes tanácsot kell fölkeresniük a problémájukkal. Mondott is egy nevet, hogy személy szerint kinél jelentkezzenek. Visszavonult, becsapta az ajtót. Hallani lehetett, hogy belülről elfordítja a kulcsot a zárban.

A tanácsnál azonnal fogadta őket az illető. Hosszasan sajnálkozott a hányattatásaiakon, Hódynak félbe kellett szakítania, emlékeztetve őt, hogy haza akarnak menni. A hivatalnok keresgélni kezdett valamit, közben kifejezte a csodálkozását, hogy Hódyék miért csak most jelentkeznek, majd diadalmasan fölmutatott egy közlőnyrt. Az agyonfogdosott papír sarkai számárfüleként görbültek, valószínűleg sokat forgatta, régebben. Föllapozta a megfelelő oldalt. „A kormány”, olvasta, „egyidejűleg rendezni kívánja a kitelepítettek helyzetét is, lehetővé téve számukra, hogy az összes állampolgárokra kötelező jogszabályok figyelembevételével, választhassák meg letelepedési helyüket.” „[A]z összes állampolgárokra kötelező jogszabályok figyelembe vételével...”, ismételte meg a szerinte kulcsfontosságú részt, és érdeklődött, hogy az ügyfelek értik-e.

Hódyéknak fogalmuk se volt, mit akar ez jelenteni, de megtudták. Nem költöz-
hettek vissza a lakásukba, sőt a bonyolult tulajdonigazolási eljárásokra hivatkozva
le is beszéltek őket arról, hogy bármit el akarjanak hozni onnan, viszont kaptak
egy másik lakást. Igaz, szuterént, viszont a korábban megszokott környezetükben,
a volt sarokházukkal szemközt. Hódyt visszavették éjjeliőrnek, Hódynét is alkal-
mazták takarítónőként, csak egy másik vállalatnál.

Az utcaszinttel körülbelül egy magasságban nyíló ablakukból naponta kétszer
láthatták az őrnagy csizmáit. Egyszer, amikor reggel beszállt a szolgálati gépkocsi-
jába, egyszer, amikor délután kiszállt belőle. Nyaranta lehallatszott hozzájuk a két
gyerekük kacagása. Ha ilyenkor kiálltak az utcára, szemtanúi lehettek, amint a kö-
vér, szőke Rudolfné vacsorára terít az ő volt erkélyükön.

